Sisäministeriö NEUVOSTORAPORTTI SM2020-00294

KVY Rytkönen Riikka(SM) 14.10.2020

Asia
OSA; Sisäministereiden epävirallinen videokokous 8.10.2020

Kokous
Sisäministereiden epävirallinen videokokous 08.10.2020

Kokouksessa käytiin ensimmäinen keskustelu EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uudistuksesta komission 23.9.2020 antaman esityskokonaisuuden pohjalta. Puheenjohtaja haki jäsenvaltioilta tukea ehdotukselleen vaiheittaisesta etenemistavasta, jonka mukaisesti keskeisistä poliittisista linjauksista pyrittäisiin löytämään yhteisymmärrys joulukuuhun mennessä ja samalla pyrittäisiin saattamaan loppuun neuvottelut niiden ehdotusten osalta, joissa ollaan jo lähellä sopua. Puheenjohtajan ehdottama lähestymistapa sai yleisesti jäsenvaltioilta laajan tuen. Mahdollisuus irrottautua ns. pakettiajattelusta ja hyväksyä tiettyjä ehdotuksia ennen muita jakoi kuitenkin jäsenmaiden näkemyksiä. Jäsenvaltioiden kannat erosivat edelleen myös koskien pakollisia sisäisiä siirtoja solidaarisuuden osana. Keskustelussa painotettiin erityisesti toimivien ja tehokkaiden palautusten tärkeyttä. Jäsenvaltiot korostivat yleisesti ulkoisen ulottuvuuden merkitystä muuttoliikkeen hallinnassa.

Puheenjohtaja ja komissio esittelivät kokouksessa myös Pohjois-Afrikan ja Länsi-Balkanin maiden kanssa tehtävää muuttoliikeyhteistyötä.

Keskustelua EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uudistuksesta on tarkoitus jatkaa ylimääräisessä OSA-neuvostossa 13.11.2020.

Eurooppalaisesta poliisikumppanuudesta käydyssä keskustelussa tuettiin puheenjohtajan esittämiä avaintavoitteita ja työsuunnitelmaa keskustelun edistämiselle. Puheenvuoroissa korostettiin erityisesti tekoälyn mahdollisuuksien hyödyntämistä sekä tähän liittyen EU:n sisäisen turvallisuuden innovaatiokeskuksen (EU Innovation Hub) ja Europolin roolia jäsenmaiden tukemisessa.

1. EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uudistus

Ministeri kävivät kokouksessa ensimmäisen keskustelun EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uudistuksesta komission 23.9.2020 antaman esityskokonaisuuden pohjalta (ns. maahanmuutto- ja turvapaikkapakti). Puheenjohtaja ehdotti etenemistä vaiheittaisen lähestymistavan pohjalta, jonka mukaisesti joulukuuhun mennessä pyrittäisiin löytämään yhteisymmärrys keskeisistä poliittisista linjauksista koskien erityisesti menettelyjä ulkorajoilla, turvapaikanhakijoiden edelleen liikkumista ja solidaarisuutta. Lisäksi jo aiemmin pitkälle neuvoteltuja ehdotuksia, kuten Eurodac-asetus ja

eurooppalaista turvapaikkavirastoa koskeva asetus, voitaisiin hyväksyä ennen muita. Keskustelua EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uudistuksesta on tarkoitus jatkaa ylimääräisessä OSA-neuvostossa 13.11.2020.

Komissaari Schinas esitteli uudistuskokonaisuutta todeten sen olevan kolmikerroksinen talo, jonka tehokas toiminta täytyy taata kaikissa kerroksissa. Ensimmäinen kerros sisältää yhteistyön kolmansien maiden kanssa, toinen kerros on tehokas ulkorajavalvonta, ja kolmannessa kerroksessa on vastuunjako ja solidaarisuus. Komission ehdotuksesta puuttuu kaksi keskeistä elementtiä, Schengen ja lailliset väylät, joita tullaan käsittelemään erikseen.

Komissaari Johansson korosti muuttoliikkeen merkitystä Euroopalle. Ongelmana on kuitenkin laittomasti tulevat, jotka saavat kielteisen turvapaikkapäätöksen ja jotka on palautettava. Tähän ongelmaan on puututtava. Ihmissalakuljetusta vastaan pitää taistella ja palautuksia on tehostettava. Palautukset ovat keskeisessä osassa komission ehdotuksessa. On tärkeää, että kolmansien maiden kanssa on toimivat takaisinottosopimukset. Jo ulkorajalla tulee tehdä sekä terveys- että turvallisuustarkastukset. Tulijat on rekisteröitävä ja otettava heiltä sormenjäljet. On voitava palauttaa ne, jotka eivät ole suojelun tarpeessa tai haavoittuvassa asemassa. Prosessin tulee olla palautettaville nopea, ja vapaaehtoista paluuta tulee tukea. Kolmansia maita on autettava muuttoliikkeen hallinnassa ja juurisyihin puuttumisessa. Myös laillisia väyliä on kehitettävä ja panostettava mm. uudelleensijoittamiseen. Solidaarisuuden ja vastuun välille tarvitaan tasapainoa. Kaikkien jäsenvaltioiden on osallistuttava kokonsa ja mahdollisuuksiensa mukaan. Vaihtoehtoina ovat sisäiset siirrot ja paluutukitoimet tai näiden yhdistelmä. Osassa vuoden 2016 ehdotuksia koskevissa neuvotteluissa on jo edetty pitkälle, eikä tätä saa unohtaa. On edettävä nopeasti eurooppalaista turvapaikkavirastoa, Eurodacia ja uudelleensijoittamista koskevien ehdotusten kanssa. Myös erityisosaajadirektiiviä koskevat neuvottelut on saatettava loppuun.

Keskustelussa kiitettiin komissiota sen tekemästä valmistelutyöstä ja pidettiin uudistusta kiireellisenä ja tarpeellisena. Puheenjohtajan ehdottama vaiheittainen etenemistapa sai yleisesti jäsenvaltioilta laajan tuen. Mahdollisuus irrottautua ns. pakettiajattelusta ja hyväksyä tiettyjä ehdotuksia ennen muita jakoi kuitenkin jäsenmaiden näkemyksiä. Jäsenvaltioiden kannat erosivat edelleen myös koskien pakollisia sisäisiä siirtoja solidaarisuuden osana. Keskustelussa painotettiin erityisesti toimivien ja tehokkaiden palautusten tärkeyttä. Paluiden tehostamiseksi kaivattiin erityisesti EU:n yhteisiä toimia ja uusien takaisinottosopimusten solmimista. Myös ulkorajoilla tehtäviä toimia korostettiin useissa puheenvuoroissa. Jäsenvaltiot korostivat yleisesti paktin ulkoisen ulottuvuuden merkitystä muuttoliikkeen hallinnassa.

Suomi kiitti komissiota ehdotusten valmistelun eteen tehdystä työstä. On tärkeää nähdä kokonaiskuva ja kehitettävä kaikkia osa-alueita, ml. laillisia väyliä, rinnakkain ja ihmisoikeudet huomioiden. Ehdotus rakentuu viime vuosien kriiseistä saaduille opeille ja yksi niistä on, että meillä täytyy olla kestävä järjestelmä normaaliaikoja varten. Muuttoliikkeen tuomat mahdollisuudet ja haasteet ovat yhteisiä. Uuden järjestelmän tulee olla kestävä ja reilu, jotkut jäsenvaltiot eivät voi maantieteellisen sijaintinsa vuoksi olla jatkuvasti paineen alla. Valmiutta on kehitettävä kansallisesti ja EU-tasolla, ja Suomi tukee komission tavoitetta tietoperustaisesta ja strategisesta lähestymistavasta. Menettelyjen tulee olla toteuttamiskelpoisia kaikissa jäsenmaissa, muutoin emme saavuta todellisia tuloksia. Lisäksi menettelyjen tulee olla nopeita, suhteellisia ja selkeitä. Turvapaikanhakijoiden ihmisoikeudet ja oikeusturva on taattava. Euroopan turvapaikkaviraston tuki on tärkeää ja sen mandaatti on uudistettava mahdollisimman pian. Ehdotetut paluutoimet tulee olla kestäviä ja niiden tulee kunnioittaa perus- ja ihmisoikeuksia. On tärkeää turvata vapaa liikkuvuus, joka on yksi EU:n suurimmista saavutuksista. Tässä on keskeistä hyvin toimiva yhdennetty rajaturvallisuusjärjestelmä. Tulevissa keskusteluissa kaikkien tulee olla valmiita kompromisseihin. Suomi tukee puheenjohtajan ehdottamaa vaiheittaista etenemistapaa.

2. Yhteistyö kolmansien maiden kanssa muuttoliikkeen alalla – Pohjois-Afrikka ja Länsi-Balkan

Puheenjohtaja ja komissio esittelivät kokouksessa Pohjois-Afrikan ja Länsi-Balkanin maiden kanssa tehtävää muuttoliikeyhteistyötä. Esillä oli kaksi viime kuukausina käynnistettyä aloitetta, joista toisen tarkoituksena on parantaa koordinointia itäisen Välimeren reitillä alueen toimijoiden kesken. Toisen foorumin tarkoituksena on pyrkiä tehostamaan yhteistyötä Pohjois-Afrikan maiden kanssa rajaturvallisuuden alalla sekä ihmissalakuljetuksen ehkäisemisessä ja torjunnassa.

3. Eurooppalainen poliisikumppanuus

Ministerit jatkoivat kokouksessa heinäkuussa käynnistettyä keskustelua eurooppalaisesta poliisikumppanuudesta. Puheenjohtajamaa Saksan aloitteen tavoitteena on EU-tason poliisiyhteistyön kehittäminen ja vahvistaminen. Keskeisiksi tavoitteiksi puheenjohtaja esitti uusien teknologioiden, kuten tekoälyn, käyttämisen olemassa olevan tiedon parempaan hyödyntämiseen, operatiivisen poliisiyhteistyön vahvistamisen EU:ssa, sekä yhteistyön tehostamisen kolmansien maiden kanssa. Keskustelua on tarkoitus jatkaa työryhmätasolla ja asiaan palataan joulukuun OSA-neuvostossa.

Komissaari Johansson totesi keskustelun olevan tärkeä, sillä lainvalvontaviranomaisten yhteistyö on sisäisen turvallisuuden selkäranka ja Europol oleellinen osa sitä. Rikokset ovat yhä enenevässä määrin rajat ylittäviä ja tämän vuoksi komissio pitää tärkeänä, että siirrytään ad hoc -yhteistyöstä luotettuihin kumppanuuksiin. Paitsi että on parannettava tietojen vaihtoa jäsenvaltioiden välillä, on tehtävä yhteistyötä myös kolmansien maiden kanssa. Poliisiyhteistyöhön liittyvää säännöstöä on selkeytettävä ja yhdenmukaistettava.

Käydyssä keskustelussa jäsenmaat tukivat puheenjohtajan esittämiä avaintavoitteita ja työsuunnitelmaa keskustelun edistämiselle. Puheenvuoroissa korostettiin erityisesti tekoälyn mahdollisuuksien hyödyntämistä tietosuoja ja perusoikeudet huomioiden, sekä tähän liittyen Europolin yhteydessä toimivan EU:n sisäisen turvallisuuden innovaatiokeskuksen (EU Innovation Hub) ja Europolin roolia jäsenmaiden tukemisessa. Myös virastojen välistä yhteistyötä on vahvistettava. Kolmansien maiden kanssa tehtävää yhteistyötä pidettiin tärkeänä ja korostettiin, että tietojenvaihdossa on noudatettava EU:n tietosuojatasoa.

Suomi tuki puheenjohtajan esittämiä tavoitteita ja esitettyä etenemistapaa, mutta toi esille tarpeen huomioida muuttuva riskiympäristö ja sen mukanaan tuomat haastavat tilanteet, jotka edellyttävät valmiutta laajempaan moniviranomaisyhteistyöhön. Tekoälyn tarjoamia mahdollisuuksia tulisi tarkastella, jotta voidaan löytää perusoikeuksia kunnioittavat tavat hyödyntää sitä lainvalvontaviranomaisten toimesta. Tässä työssä EU Innovation Hubilla on tärkeä rooli. Yhteistyö, dialogi ja tietojenvaihto kolmansien maiden kanssa ovat tärkeä osa EU:n sisäisen turvallisuuden toimia. Poliisiyhteistyön tulevaisuutta kehittäessä on tärkeää muistaa EU:n yhteiset arvot, kuten oikeusvaltioperiaate, yhdenvertaisuus ja perusoikeudet.

Suomen edustajat
Sisäministeri Ohisalo ja SM:n ja EUE:n virkamiehiä

Asiakirjat
Puheenjohtajan keskusteluasiakirjat

Liitteet

Asiasanat	Europol, laiton maahanmuutto, maahanmuutto, muuttoliike, oikeus- ja sisäasiat, poliisiyhteistyö, rajavalvonta, turvapaikka, ulkorajat, osa-neuvosto
Hoitaa	**OM, SM, UM**
Tiedoksi	EUE, LVM, OKM, PLM, STM, TEM, TPK, TULLI, VM, VNK, VTV